

Наші кореспонденти зустрілися з директором Музею історії Університету Юрієм Гудимою. Привід для розмови – обговорення підготовки до ювілею – 350-річчя *alma mater*. Зважаючи на актуальність теми, публікуємо цей діалог.

– Пане Юрію, як святкували ювілеї в історії нашого Університету?

– Свят у житті Львівського університету багато. Ювілей – завжди нагода повернутися в минуле, осмислити сучасне і спланувати майбутнє. Це стосується й окремої особи, і громади, надто, коли йдеться про громаду академічну. Напередодні 350-річчя Львівського національного університету імені Івана Франка варто озирнутися в історію, принаймні на 100 років, і спробувати зрозуміти, про що люди думали тоді, як святкували, з чим пов'язували свої надії. Тим більше, що 250-річчя Університету порівняно добре задокументовано, збереглися цікаві історичні джерела, література.

– Розкажіть про це докладніше...

– Отже, 1912 рік – дуже непроста дата. Показний добробут підточує криза, подібно, мабуть, як і тепер. У житті Львова було багато суперечливого. В Австро-Угорщині починалася економічна депресія, безробіття, а кількість населення в місті зростала. Багато львів'ян шукали щастя за океаном. Газети писали про загибель "Титаніка", про те, що Амундсен підкорив Південний полюс і таке інше. А в квітні 1912 р. на вулицях Львова лежали неймовірно великі кучугури снігу. Складна політична ситуація у світі. Запахло війною. Тривожно у Львові. Українці вимагали більше прав для себе, зокрема й для університету. Офіційні університетські власті – категорично проти. На атмосферу також впливали події 1910 р., коли 1 липня відбулася демонстрація, під час якої в сутичці загинув український студент правничого факультету Адам Коцко. Минуло два роки, але напруження не знято. Цісар обіцяв відкрити окремий український університет у 1916 р. Керівництво навчального закладу розуміло, що святкувати в таких обставинах треба дипломатично.

– Тобто не було єдиного погляду щодо часу заснування університету і, відповідно, дати святкування?

– Саме так. Неофіційно австрійським урядовим колам і окремим прихильникам, мабуть, не дуже хотілося визнавати акт польського короля Яна Казимира про

заснування університету у 1661 р. Була думка святкувати дати 1784 р. і 1817 р. – коли університет у Львові організували за європейським зразком австрійські імператори Йосиф II і Франц I. Ох, ці дати! Навіть нині дехто дивується, чому, скажімо, Наукова бібліотека Університету відсвяткувала у 2008 р. своє 400-річчя, а сам Університет відзначатиме 2011 року лише 350-річчя. Зрозуміло, університет не виникає за один день, мають визріти умови. Пізніше, з волі монарха, з'являється документ про надання навчальному закладові, який існує, статусу університету. У 1911 р. дату 1661 р. вирішили не ігнорувати.

– А як саме готувалися до 250-річчя?

– Готувалися, як мінімум, рік. Цікаво, що спеціальну ухвалу про святкування Сенат прийняв тільки у 1911 р. й урочистості з відзначення 250-ї річниці Львівського університету відбулися не 1911-го, а 1912 року. Аж тоді написали документ латинською мовою, обнародували і надіслали до Відня 20 квітня 1912 р. Копія оригінального тексту і переклад українською мовою є в Музеї історії Університету.

РЕКТОР І СЕНАТ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

з(ичить) най(більшого) б(лага)

Доводимо до відома Вашій найсвітлішій колегії, що (відповідно) до прийнятої нами у 1911 р. ухвали про (відзначення) двісті п'ятдесятої річниці Університету наук у Львові, заснованого Яном Казимиром, королем Польським, (вирішено) урочисто відсвяткувати (ювілей) дня 29 травня 1912 р(оку).

Бо ж Львівська школа, спочатку очолювана отцями Товариства Ісуса, потім королівським дипломом, даним дня 20 січня 1661 р., удостоєна звання Академії, зміцнена почесними, правами і привілеями, наданими їй Августом III, королем Польським, підтвердженими Апостольським престолом у буллі (папи) Клементя XIII, даній дня 19 квітня 1758 р., апробованій дня 26 березня 1759 р. Після того, як та частина Речі Посполитої Польської, у якій знаходиться Львів, опинилась під владою і повноваженням Австрії і майже одночасно Товариство Ісуса було розпуцнене і скасоване, у тому ж місті Львові імператор Йозеф II у 1784 р. відновив Університет наук, який у р. 1805 змінений на лицей; у 1817 р. за імператора Франца I знову отримав статус університету і було організовано три факультети, для доповнення яких розпорядженням Франца Йозефа I, нашого найяснішого та найприхильнішого цісаря, у 1894 р. додано медичний факультет.

Наш університет, хоча й за (час) свого існування з усіх боків зазнав численних переслідувань, труднощів і перепон, хоча випробовувався різними важкими змінами долі, поки воля найсправедливішого імператора його на вернула для блага народу; хоча на пограничних землях поширене східне віросповідання, однак завжди строго керує цією справою і старається просувати правдиву духовну культуру так, щоб зміцнюючи студії і працю, найтісніше з вами, найясніші мужі, об'єднуватися.

Прийнявши ухвалені нами рішення цього згромадження про урочисте святкування, цю

звістку вам повідомляємо.

У Львові, д(ня) 20 квітня

1912 р.

Ректор університету

– Якщо бути точним, то 250-річчя наставало 20 січня 1911 р., а святкування призначили на 29 травня 1912 р. і, таким чином, воно “спізнювалося” на один рік і п’ять місяців?

– Можна сказати, що так. Час, як завжди, підганяв, але, як уже було сказано, був непростим.

– Цікаво, якою була програма святкувань?

– Почалося святкування через місяць після декларації поданого вище документа, 28 травня 1912 р., раутом у міському казино – зустріччю гостей, які з’їхалися за день до початку урочистостей. (До речі, навпроти головного входу до тодішнього міського казино (будинок під №13) стояв пам’ятник поету Корнелію Уєйському. Автор монумента – львівський скульптор Антон Попель. Після II Світової війни пам’ятник перевезли до м. Щецін (Польща). У Музеї історії Університету зберігся інший загадковий бюст, автор якого – той самий А. Попель). О 9-й год. ректор Людвік Фінкель зустрів усіх особисто. У рауті взяло участь понад 600 осіб: архієпископ, єпископ, священники, урядовці, ректори університетів і львівська інтелігенція. Грав оркестр. Зустріч тривала до пізньої ночі.

29 травня почалася Служба Божа в архікатедральному костелі, а не в єзуїтів, яких вважають засновниками Університету, вони тоді не мали права перебувати у Львові. Слід пам’ятати, що Австрія секуляризувала маєтності єзуїтів для різних адміністративних потреб. О 8.30 прибув ксьондз Юзеф Більчевський (був ректором Львівського університету у 1900/1901 н.р., оголошений святим у 2005 р.). Він посів місце на спеціальному троні справа від вітваря. Тоді з бокових дверей увійшли члени сенату Університету при повній параді, перед ними несли клейноди відповідальні особи, яких тоді називали педелями, сенат розмістився посередині залу. Після закінчення Служби Божої слово взяв архієпископ Юзеф Більчевський. Промова мала моральний і дещо політично-патріотичний характер. Священик наголосив на тому, що

зібралися всі не випадково. Цей храм – Казимирівський! Висловив хвалу Богу за те, що надихнув короля “вільної Речі Посполитої” думкою про закладення у Львові вищого навчального закладу. Далі наголосив на обов’язку учених служити правді, на ролі віри в науці й окреслив тонку межу між “поступом” та “підступом”. Висловив побажання на вічні часи боронити свої права, привілеї, вольності, прерогативи, імунітети, титули, ознаки і гідність, щоб заклад із назвою університет мав добрі умови розвитку.

Після Служби Божої і промови відбувся похід. Першими йшли члени польського товариства “Сокіл”, інших товариств, молодь усіх факультетів. Окремо – ректори університетів. Особливо вирізнявся своїм виглядом угорець Фабіньї, одягнений у багато оздоблений національний стрій. За ним прямували урядовці міста, гості, представники різних наукових інституцій. Процесія йшла за маршрутом: вул. Театральна – пл. Святого Духа – вул. Кароля-Людвіка (сучасний пр-т Свободи) – вул. Хорунщизни (вул. Чайковського) до будинку музичного товариства (сучасна Львівська філармонія), де й відбулося урочисте засідання. Будинок музичного товариства на той час – новий (збудований у 1907 р.), гарно прикрашений. Урочиста академія почалася об 11 год. У залі – портрети австрійського цісаря і польського короля. На сцені співав хор і грав оркестр, попереду – члени Сенату. Багато гостей з Відня, Варшави, Кракова, Будапешта, Чернівців. Цікаву промову виголосив ректор Людвік Фінкель. Після привітання доповідач пригадав історію від часів польського короля Казимира III до австрійського імператора Франца Йозефа I: єзуїтів, 1608 р., Гадяцьку угоду гетьмана Івана Виговського (1658 р.), різних монархів і їхні реформи щодо університету у Львові (1805, 1817 рр.), тяжкі часи 1848 р., “німецьку епоху” і дозвіл цісаря розвивати науку польською мовою (1871 р.), “а руська наука знайшла тут рівно ж своїх представників – братів Огоновських, Ісидора Шараневича”, наголосив на значенні відкриття медичного факультету.

Після промови Фінкеля з привітаннями виступили ректори Ягеллонського, Чернівецького (німецькою мовою), Будапештського університетів, президент Львова та інші. Декани зачитали перелік імен тих, кому з нагоди ювілею надано звання Doctor honoris causa. Номінантів було 33.

О 18 год. на запрошення Ю. Більчевського відбувся святковий обід. Господар підняв келих за здоров'я імператорів, ректор – за архієпископа. Було ще 8 тостів. Останнім виступив Леон граф Пінінський (став ректором у 1928/1929 н.р.). Він завершив свою промову кличем “Любімося!”

О 19 год. розпочалася маніфестація обивательська – похід центром Львова, за участі приблизно 20 тис. осіб. Президія стояла на балюстраді рампи, що на вул. св. Миколая (тепер – М. Грушевського).

Далі був т. зв. комерс академічний. Від Університету гроно професорів, гості з Кракова і хорвати пішли у стрілецьке товариство. Там зібралося 500 осіб. Професорів вітали і навіть носили на руках. Закінчилася забава після опівночі.

– *Чи були ще якісь заходи щодо святкування ювілею впродовж року?*

– Про ювілей писали всі львівські газети. У червні 1912 р. від імені ректора і сенату опубліковано подяку всім, хто бав участь у святкуваннях. У студії на вул. Академічній, 14 (тепер – пр-т Шевченка) замовлено і виготовлено два колективні фото “Сенат академічний. Гроно професорське. Рік академічний 1911/1912”. Такі фотографії є в нашому музеї. Згодом вийшла книжка з описом події, текстами вітальних телеграм (Амстердам, Афіни, Берлін, Кембридж, Женева, Гайдельберг, Київ, Копенгаген, Лондон, Москва, Оксфорд, Падуя, Париж, Рим, Саратов, Відень і т.д., і т.д.), переліком подарунків (книги, золота медаль) і друкованих праць про Університет.

– *Дякуємо за цікаву розмову.*

Розмову вели

Олександр Лавринович,

Вікторія Мазур, студентка 1 курсу факультету журналістики